

Friðargonga í Miðamerika (1):

Panama - Latín- amerikanskur hernaðardepil

Friðargongan gjøgnum Miðamerika byrjaði í Panama hin 10. desember.

Panamanska stjórnin vísti beinanvegin sína positivu stöðu móttvegis gonguni: Ein talsmaður fyrri forsetan, Delvalle, segði, ta gongan byrjaði, at hon var sera týðningarmikil, tí at hon fór at fremja eitt alment tjak í landinum.

Byrjað varð beint sunnan fyrri Panama-veitina. Hetta var lið í stuðlinum til krövu hjá Miðamerika um sjálvsaverðarrætt: Panama-veitin, við teimum 14 amerikonsku herstöðunum uttan um hana, er eitt tað størsta tekið um amerikanska árinu í landinum.

Ivasamt sjálfstýri

Sögan hjá Panama er sögan hjá Panama-veitini.

Landið royndi í mong ár at fáa sjálfstýri frá Gran Colombia, sum tað var partur av. Hetta eydnaðist í 1903 — fyrst og fremst tí, at landið til hetta endamál fekk dyggan hernaðarligan stuðul úr USA.

Hetta fordi til, at USA kundi seta Panama treytir; og longu sama ár keypti USA rættindini til at byggja Panama-veitina. — Ja, tað verður eisini sagt, at Panama ongantið hevði gjørt statur, um tað ikki var tí, at amerikanarar vildu siggja aldargamla dreym um eina siglingarænu gjøgnum Miðamerika gerast veruleika.

Leingi royndi Panama at fáa rættindi yvir veitini. Og nógv stríð — harimillum blóðug — hava staðið um veitina, sum USA treyðugt hevur viljað latið frá sær.

hermálsligur týðningur

Amerikanska hermegin í

Panama telur heilar 10.000 mans, og er ein týðningarmikil hernaðarligur miðdepil í Latínamerika. Her verða hermenn og -yvirmenn úr nógvum latínamerikonskum londum vandir — síðan 1950'ini er talið komið upp á 30.000. Eisini lat hesar stóðir vápn og aðra hernaðarliga útgerð til eitt nú harðræðisstýri í El Salvador og Honduras.

Við øðrum orðum vil hetta siga, at amerikanarar hava gjørt Panama til eina av hovudsstöðunum fyrri tí harðskapi og yvirgangi, sum Latínamerika er tiltikið fyrri — hóast Panama sjálvt ikki beinleiðis luttekur í kriggi. Og hetta hava skiftandi panamanskar stjórnir ferð eftir ferð mótmælt.

»Vit nokta at góðtaka

at gerast lopføl fyrri hernaðarliga virksemd hjá USA í Miðamerika«, segði panamanski herovastin og stjórnarleiðarin í mong ár, Omar Torrijos, bart út (1985).

Tað var tí náttúrligt, at friðargongan í Panama helt fleiri mótmælisfundir uttan fyrri eina av teimum 14 amerikonsku herstöðunum — Howard Airbase. Henda stóð er eisini størsta norðuramerikanska herstöð í Miðamerika.

Vónarglottin, sum hvarv

Tær 14 herstöðirnar, sum amerikanska hjáveran í Panama hevur fært við sær, standa fyrri alt Latínamerika sum ein illa gitin

varði vyri amerikanska hjálandaveldið.

Hesum hava latínamerikanskir leiðarar fleiri ferðir tikið hvassliga til orða ímóti. Ja, sjálvt chilenski einaræðisharrin, hin harðrendi fasisturin, Pinochet, hevur mótmælt.

Í 1979 — meðan demokraturin Carter var forseti í USA, — varð tó ein avtala gjord millum Panama og USA um, at Panama skal yvirtaka siglirænnuna endaliga í ár 2000, samstundis sum virksemd hjá herstöðunum so við og við skal fella burtur, og stóðirnar niðurlagdar með alla í 1989.

Men nú, republikanarar við Reagan á odda aftur hava fingið valdið í USA, er tað aftur vorðið iva-

Miðamerika er eitt tað økið í heiminum, har mannrættindini verða vanvird mest. Í so máta eru lond sum Guatemala, og hernaðardiktaturini í El Salvador og Honduras tiltikin. At politiskir andstøðingar verða burturførdir, pindir og myrdir, er dagligur kostur í hesum londum.

Orsøkin til hesa stöðu er eitt annað grundleggjandi brot á mannrættindini: tað ómetaliga fátækraðemið í hesum londum.

Fyri vanliga miðamerikanaran hava tær greinar í mannrættindavýrlýsing ST's, sum snúgva seg um búskaparlig og sosial rættindi, uttan iva mest at týða. T.e. fyrst og fremst rætturin til føði, klæði og sosiala trygd.

Amerikanskar fyrirkur, sum í seinastu öld lögdu til merkis miðamerikanska »gullgripin« og fingur sær ræðið á stórum landaøkjum, hava so við og við fingið fult harðdømi yvir hesum londum. Bílig arbeiðsmegi og biligar rávøgur tryggja ríkidømið hjá hesum fyrirkum. Sum stöðin er, merkir hetta, at tað botnleysa fátækraðemið hjá summum er fortreytin fyrri ríkidøminum hjá summum øðrum!

Fyri tær nú yvirvaksnu amerikonsku fyrirkurnar hevur tað tí ómetaligan týðning, at miðamerikanska samfelagið ikki broytist. Hesum kunnu einans øgiliga harðrend stýri tryggja; og tí hevur USA ferð eftir ferð stuðlað teimum skiftandi hernaðardiktaturunum, sum gjøgnum árinu hava stýrt miðamerikonsku londunum við blóðugari hond.

Endamálið hevur verið gjøgnum harðræði at forða fólkinum í at taka sín rætt.

Síðan republikanarar við Ronald Reagan á odda hava fingið stjórnarvaldið í USA, er hernaðarliga virksemd hjá USA í Miðamerika økt munandi hvørt ár, og stuðulin til fasistisk stýri vorðin týðilgari enn nakrantíð.

Miðamerika er eitt tað ófriðarligasta økið í heiminum. Og krúttunnan kann hvørja løtu sprongjast.